

Bc. Jan Skopec

Refugee music jako performance imigrace

Oponentský posudek

Předkládaná diplomová práce se zabývá konceptem "refugee music" tak, jak se s jeho realizací autor setkal v Divadle Archa. Za výrazný nedostatek práce považuji absenci jasně zformulované výzkumné otázky a z toho plynoucí celkovou nejistotu v metodologickém přístupu i v teoretických a analytických rámcích, které autor volí, což vytváří dojem klouzavého a poněkud povrchního přecházení mezi dílčími aspekty tématu, nebo dokonce mezi disparátními tematickými oblastmi. Ve čtenáři tak vzniká dojem, jako by se autor nedokázal rozhodnout, co přesně a jakým způsobem zkoumá, a místo toho stále kroužil kolem něčeho, co nedovede přímo uchopit v samém jádru.

Tematická neujasněnost a pojmová neurčitost se tak stávají nechtěným pojítkem celého textu. V metodologické pasáži autor hovoří o tom, že používá polostrukturované rozhovory - ovšem některé typy rozhovorů, o nichž autor na tomto místě píše, jsou natolik otevřené, že kritérium polostrukturovanosti nesplňují. Podobně nepřesně zachází autor s termínem "zúčastněné pozorování", jež užívá i tam, kde jde spíše o pozorování polozúčastněné. Plodem metodologické nejistoty je pak na některých místech značná míra subjektivní autorské libovůle: např. rozhovory jsou transkribovány tak, že někdy je autor oproti originální nahrávce převádí do spisovnější variety češtiny, jindy naopak ponechává v češtině obecné: nevíme, proč se autor někdy uchyluje k tomu, jindy k onomu řešení - a především nevíme, na kterých místech transkripty takto upravuje, čímž porušuje jejich komunikační autenticitu a snižuje jejich výpovědní hodnotu. Dopouští se přitom i zásahů radikálnějších: "Některým větným spojením dávám při transkripci jinou podobu." (str. 11), což zdůvodňuje tím, že se snaží být "vlídnější ke čtenáři těchto prepisů." (tamtéž).

Etické otázky řeší diplomant až na místě, tedy až když se v terénu tak či onak dostane do rozpaků nebo ho rozpaky přepadnou cestou zpět. To by samo o sobě nebylo prohřeškem a patří to k povaze antropologické práce. Jenže etiku výzkumu je třeba promýšlet *také* předem, a ne pouze reaktivně a následně, tedy pouze v terénu nebo po návratu z něho: tato fáze promýšlení etických aspektů výzkumu dříve, než ho začnu realizovat, v práci není vůbec tematizována. Tomu odpovídá i jazyk, jímž autor o etice hovoří: S etickými otázkami, píše, jsem se setkal tam a tam: etické otázky jsou tak něčím, co se nepromýšlí, nýbrž vždy jen tím, na co se v terénu reaguje a co se tudíž vždy vynoří nečekaně. Veškerá etika výzkumu je tak redukována na etiku *ex post facto*.

Reaktivnost je vůbec výrazným rysem autorova způsobu práce, a to v míře, která vypovídá o jisté anticipativní ledabylosti: autor se vrhá do tématu, jež nenalézá, a proto je ihned mění (což by samo o sobě nevadilo), ovšem průběžně je pak posouvá (meritorně, metodologicky i analyticky) tak, jak mu to vyhovuje, a směrem, který mu připadá v danou chvíli patrně nejzáživnější a nejsnazší, aniž je ovšem čtenáře s to přesvědčit, že je to také směr analyticky plodný. Antropologický výzkum je svou povahou aposteriorní, ovšem to neznamená, že je pouze reaktivní a že při kontaktu s překážkou ji jen obejde a pokračuje dál: na nějakém místě se musí zastavit a pokusit se vytěžit (na základě jasně formulované výzkumné otázky a pomocí adekvátní a eticky promyšlené metodologie) co nejvíc: právě tento bod záměrného, vědomého zpomalení a koncentrace na cosi podstatného v práci postrádám. Následkem toho výzkum někdy působí dojmem, že autor zaměřuje to, *co* zkoumá, s tím, *koho* zkoumá. Oceňuji autorovu interakční taktost a flexibilitu vůči informátorům - to je kladný aspekt takového přístupu: ovšem méně by zde bylo více, neboť jeho záporným důsledkem je ona vlastnost přítomná na mnoha místech práce, kterou bych označil jako *reaktivní povrchnost a metodickou nesoustředěnost*. To pak zákonitě vede k tendenci spíše horizontálního kupení různých faktů a tékavě volného řazení informací než (alespoň na některých místech prováděné) vertikální analýzy poznaného.

Teoretické pasáže práce jsou eklektické, tvořené porůznu posbíranými tezemi nebo informacemi, jejichž vnitřní spojitost není zřejmá. Typická je v tomto ohledu kapitola *Význam*: tvoří ji pouhé tři odstavce, v nichž se přeskakuje od teorie k teorii a od autora k autorovi, aniž je zřejmá logická koheze či celkové vyznění a aniž se dozvíme, co je (pro autora a potřebu práce) to, o čem kapitola pojednává: *význam*. Místo toho se dovidáme truismy typu, že "význam je konstruován". Je tu uvedena celá řada pravdivých *okolností*, ovšem není zřejmá jejich relevance ani provázanost. Nikoli soustředěná práce pojmová, nýbrž jakýsi obří slalom mezi teoriemi, jejichž jádra se ovšem autor sotva dotkne a o jejichž vzájemných souvislostech není schopen svědčit. Tyto pasáže působí dojmem rychlých a poněkud nahodilých výpisků z několika různých encyklopedií poslepovaných v jeden textový řetězec - netrvdím, že takovými výpisky nutně jsou; jen to, že takto inkohorentně je autor podal. Celkový dojem z teoretické části práce je jakási bezradnost: jako by se autor snažil chytit čehokoli, co s jeho tématem aspoň trochu souvisí, ovšem vždy jen letmo, útržkovitě či náznakem, a aniž si je jist, zda zrovna našel to pravé. Z každého teoretického stromu je utrženo pár listů a ty jsou poskládány ve víceméně nahodilou mozaiku, u níž nevíme, která její část je z hlediska sledovaného cíle práce nejpodstatnější.

Popsané nedostatky se jen v jiné jevové formě projevují i v dalších částech práce. Kapitoly věnované All Star Refjúdíji Bandu a Divadlu Archa jsou převážně popisné. I když nevyznívají ani zdaleka tak bezradně jako část věnovaná teorii, v místech, kde čekáme slibovanou sémiotickou či diskursivní analýzu (např. v subkapitole *Analýza vybraných textů*) opět klouže po povrchu a jen mnohmluvně tlumočí to, co písňový text sděluje kondenzovaněji: to ovšem není sémiotická ani diskursivní analýza v pravém smyslu slova. Ta musí v textu vždy ještě něco objevit, co před analýzou nebylo zřejmé. To se netýká jen rozboru textů, nýbrž i analýz rozhovorů, které autor v rámci svého výzkumu vedl: ani na jednom místě jsem nanašel poznatek, který by šel hlouběji než na érickou úroveň informátorů: k étické (ve smyslu opaku érické) analýze tu prakticky nikde nedospívá.

Diplomant vykazuje poměrně slušnou citační disciplínu, byť ani toto tvrzení neplatí bezvýhradně. Bibliografický soupis je rozsáhlý, ačkoli způsob práce s literaturou navozuje ve čtenáři podezření, že citovaná díla nezná autor do hloubky, ale spíš útržkovitě a možná jen prostřednictvím jiné sekundární literatury. Ačkoli jsem neprostudoval bedlivě všechny položky závěrečné bibliografie, při zběžném pročtení jsem v nich nenašel žádné výraznější formální chyby.

Rozsah práce je dostatečný; její poznámkový aparát víceméně splňuje formální požadavky kladené na diplomovou práci. Jazyková a stylová úroveň (vzdor občasným formulačním neobratnostem) je poměrně dobrá, což (vzdor občasným překlepům) platí i o rovině pravopisné. Na práci je patrná rovněž jistá míra přinejmenším formální pečlivosti. Nejvíce mi na ní vadí již zmíněná absence jasně formulované výzkumné otázky, mělkost analýz a neschopnost traktovat téma soustředěněji, tak aby se text aspoň na některých místech dostal pod érický povrch zkoumaného fenoménu.

Vzdor oněm pozitivním stránkám považuji nedostatky diplomové práce za natolik závažné, že pro ni navrhuji hodnocení **nedostatečně**; při její kvalitní obhajobě si dovedu představit i lepší finální ohodnocení - ovšem pouze za předpokladu, že se autorovi mimo jiné podaří přesvědčivě ukázat, v čem tkví původní myšlenkový přínos alespoň v jednom bodě této práce.

V Praze 12. 6. 2011

Mgr. Tomáš Samek, M.A.